

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 10 februari 1939 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om utbytande av vissa helgdagar mot andra ledighetsdagar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 46, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *De Geer* i Lesjöfors hemställt, att riksdagen måtte besluta utredning angående »sådan ändring av kalenderreformen, att vissa enkla helgdagar indragas och utbytas mot ledighetsdagar i anslutning till söndagar under andra halvåret».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Det nuvarande antalet helgdagar i vårt land är bestämt genom *förordningen den 4 november 1772*, vilken innefattade ändring av bestämmelserna i 1686 års kyrkolag. Av helgdagarna infalla vissa alltid å söndag, medan andra ej med nödvändighet eller aldrig infalla å söndag. Till den senare gruppen höra 10 helgdagar, nämligen nyårsdagen, trettondagen, Marie bebådelsedag, långfredagen, annandag påsk, Kristi himmelfärdsdag, annandag pingst, midsommardagen, juldagen och annandag jul. Enligt *lag den 8 april 1938* skall vidare den 1 maj i vissa hänseenden likställas med allmän helgdag.

Frågan om indragning av några kyrkliga helgdagar har vid åtskilliga tillfällen varit föremål för statsmakternas behandling. I sammanhang därmed har spörsmålet om införande av vissa arbetsfria söckendagar stundom tagits under överbägande. Förslag om en dylik indragning ha behandlats och avslagits av 1878, 1910 och 1915 års kyrkomöten. Vidare ha motioner i dessa ämnen väckts vid 1815, 1828—1830, 1859—1860, 1867, 1868, 1885 och 1903 års riksdagar samt vid 1914 års tidigare riksdag. Såväl vid 1885 som vid 1903 års riksdag tillstyrkte lagutskottet en sådan indragning. Vid 1885 års riksdag vann förslaget även andra kammarens bifall. En redogörelse för vad därefter i sådant hänseende förekommit lämnas här nedan.

Vid 1915 års riksdag hemställdes i en motion (II: 125), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående införande i vårt land av bestämmelser om helgdagar utan kyrklig karaktär i syfte att bereda särskilt den å kontor samt i handelsbutiker och fabriker sysselsatta delen av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden. — Lagutskottet (utl. nr 24) gav sin anslutning till motionens syfte och erinrade i detta sammanhang, att alltjämt endast ett jämförelsevis ringa antal personer åtnjöte förmånen av semesterledighet. Därest

med hänsyn till vissa betänkligheter av national- och privatekonomisk natur en ökning av de arbetsfria dagarnas antal icke läte sig genomföras, syntes det utskottet böra tagas under överbägande, huruvida icke nämnda syfte kunde nås genom att samtidigt med införandet av arbetsfria vardagar, förlagda till sommaren, avlysa ett par av de kyrkliga helgdagar, som infölle under en i rekreationshänseende mindre lämplig årstid. — På förslag av utskottet beslöt riksdagen härefter avlåta skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 125) i huvudsaklig överensstämmelse med den i motionen gjorda hemställan.

Över riksdagens skrivelse avgåvos utlåtanden av åtskilliga myndigheter. Ärendet överlämnades därefter till arbetstidskommittén. Skrivelsen slutbehandlades sedermera, på sätt framgår i det följande, år 1931.

Vid 1924 års riksdag yrkades i en motion (I: 20), att riksdagen måtte uttala sig för allhelgonadagens upptagande såsom kyrklig eller borgerlig helgdag samt hos Kungl. Maj:t anhålla om därför erforderliga åtgärder. Efter hemställan av första lagutskottet (utl. nr 11), som bland annat hänvisade till 1915 års riksdagsskrivelse, blev motionen avslagen av kamrarna.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 april 1926 föreslog kamreraren J. W. Wahlström i Stockholm, att utredning måtte verkställas rörande, bland annat, inrättandet av fem s. k. borgerliga helgdagar (ingen dock å den 1 maj), likställda med söndagar men utan kyrklig eller religiös karaktär, i stället för fem av de nuvarande helgdagarna. Vid ärendets remissbehandling voro meningarna om förslaget delade.

Genom lag den 12 juni 1931 (nr 288) infördes i 5 § lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd en bestämmelse av innehåll, att åt arbetare, som utan avsevärt uppehåll användes till arbete året runt och varit anställd hos arbetsgivaren eller företaget någon längre tid, borde, i allmänhet under den varmare årstiden, beredas semesterledighet under minst fyra söckendagar, vilken ledighet i regel borde vara sammanhängande och förlagd i omedelbar anslutning till sön- eller helgdag. I den proposition (nr 40) till 1931 års riksdag, som låg till grund för denna lagändring, framhöll föredragande departementschefen, statsrådet Larsson, att genom den föreslagna bestämmelsen om arbetarsemester det syftemål, som legat till grund för 1915 års riksdagskrivelse, syntes vara i väsentlig mån tillgodosett, varför han ej ansett vidare åtgärd böra vidtagas i anledning av skrivelsen.

Vid 1934 års riksdag hemställdes i en motion (II: 298) om utredning angående införande i Sverige av motsvarighet till Englands »bank holidays» och Tysklands »Bankfeiertage». Motionen behandlades av andra lagutskottet, som inhämtade yttrande över densamma från svenska bankföreningen, svenska bankmannaföreningen och Sveriges köpmannaförbund. Därvid anfördes, bland annat, av bankmannaföreningen, att, enär huvudparten av kalenderhelgdagarna vore samlad inom den mörkaste tiden av året, då arbetstagarna sällan hade möjlighet att effektivt utnyttja dem, det vore ett rimligt önskemål, att ett antal extra helgdagar gjordes obligatoriska och

inplacerades på helgfria eller eljest lämpliga delar av året. Följande dagar föreslogos, nämligen den 1 maj, första helgfria måndagen efter den 15 juli, andra måndagen i oktober, påskafton och midsommarafton. Andra lagutskottet erinrade i utlåtande (nr 16) över motionen därom, att förefintliga strävanden att bereda allt bredare lager av vårt folk utsträckt ledighet vid helger i viss mån försvårades av särskilda stadganden i svensk lagstiftning angående bestämd tid för företagande av rättshandlingar inom affärslivet. — På hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse, den 7 april 1934, nr 134, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande lämpligheten av en sådan ändring i gällande lagstiftning rörande bestämd tid för utförande av vissa rättshandlingar inom affärslivet, att hinder ej mötte att hålla bankerna stängda påskafton, midsommarafton och julafton, då dessa dagar infölle å söckendag, samt möjligen ytterligare någon helgfri dag i anslutning till söndag under den senare hälften av året.

I anledning av riksdagens skrivelse utarbetades en *promemoria inom justitiedepartementet* jämte utkast till bestämmelser i ämnet. Enligt dessa skulle dels i 72 § växellagen och 55 § checklagen införas stadganden, att påskafton, midsommarafton, andra lördagen i november och julafton vore likställda med allmän helgdag enligt sagda lagar, dels ock 2 § lagen om beräkning av lagstadgad tid så ändras, att vad där funnes stadgat om fatalietids infallande å söndag eller annan allmän helgdag komme att avse jämväl nyssnämnda fyra dagar. Över promemorian och lagutkastens avgåvos efter remiss utlåtanden av vissa myndigheter och sammanslutningar. Beträffande förslagets huvudgrunder gjorde sig delade meningar gällande. Tanken att genom en lagstiftning efter angivna linjer bereda möjlighet för införande av vissa arbetsfria dagar vann dock anslutning i flertalet utlåtanden. I fråga om valet av fridagar avgåvos gensagor huvudsakligen allenast mot förslaget att göra andra lördagen i november till fridag. I åtskilliga utlåtanden ifrågasattes, att i stället den 1 maj skulle erhålla karaktär av fridag.

Genom proposition (nr 127) framlades för 1935 års riksdag förslag om de i nyssnämnda promemoria omförmälda ändringarna i växel- och checklagarna samt lagen om beräkning av lagstadgad tid, dock endast såvitt angick påskafton, midsommarafton och julafton. I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet uttalade dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, att då den föreslagna lagstiftningen inskränkts till att avse påskafton, midsommarafton och julafton, indragning av någon av de nuvarande allmänna helgdagarna ansåges icke motiverad.

De i propositionen framlagda förslagen godkändes på andra lagutskottets hemställan (utlåtande nr 21) av riksdagen. Författningar i ämnet utfärdades den 12 april 1935 (Sv. förf.-saml. 98—100).

Det i förevarande motion framlagda spörsmålet har även i andra sammanhang varit föremål för uppmärksamhet, bl. a. vid behandlingen av

frågan om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag. Det berördes redan i en *skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 april 1926*, i vilken *generalpoststyrelsen* hemställde, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för att den 1 maj, då denna dag infölle å söckendag, måtte göras till en arbetsfri dag utan kyrklig karaktär. I yttranden över denna framställning förklarade järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och svenska arbetsgivareföreningen, att om förslaget skulle genomföras, någon kyrklig helgdag i stället borde indragas. Den sistnämnda framhöll, att den lagligen tillåtna produktions-tiden redan vore så inskränkt, att ytterligare minskning av densamma ej borde ske. Sveriges allmänna lantbrukssällskap yttrade, att därest i utbyte mot den 1 maj någon helgdag skulle indragas, Marie bebådelsedag borde väljas. Å andra sidan uttalade landsorganisationen i Sverige, att frågan om fastställande av den 1 maj såsom allmän fridag borde behandlas fristående och ej sammankopplas med frågan om avskaffande eller förflyttning av de s. k. lätthelgdagarna.

I en under hösten 1937 inom socialdepartementet upprättad »promemoria angående införande av lagbestämmelser rörande den 1 maj såsom arbetsfri dag» anfördes, att enär den 1 maj redan i mycket stor utsträckning vore arbetsfri, anledning icke syntes föreligga att i då förevarande sammanhang upptaga till övervägande frågan om indragning av någon av de nuvarande allmänna helgdagarna. I utlåtanden över promemorian framställde kommerskollegium och åtta handelskamrar, vattenfallsstyrelsen, svenska bankföreningen, svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund förslag eller ifrågasatte, att någon helgdag — i första hand trettondagen, Marie bebådelsedag eller Kristi himmelfärdsdag — skulle indragas eller att spörsmålet därom skulle tagas under omprövning.

Genom proposition (nr 93) till *1938 års riksdag* framlades förslag till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag. I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet anförde dåvarande chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, att han stödde sig på det förhållandet, att den 1 maj redan då i avsevärd utsträckning vore arbetsfri, då han ansåge sig kunna förklara, att legaliserandet av denna dag såsom likställd med allmän helgdag icke såsom kompensation påkallade indragning av någon av de s. k. lätthelgdagarna. Sistnämnda spörsmål syntes honom vara av den natur, att, därest det skulle upptagas, detta borde ske i annat sammanhang. Att på sätt i några yttranden föreslagits uppskjuta det föreliggande spörsmålet i avvaktan å en kalenderreform, om vars öden man för närvarande icke torde hava möjlighet att med någon grad av bestämdhet uttala sig, syntes honom icke böra ifrågakomma.

I anledning av nyssnämnda proposition väcktes en motion, II: 365, av herr De Geer i Lesjöfors, i vilken yrkades, att riksdagen icke måtte bifalla propositionen med mindre samtidigt sådan lagändring genomfördes, att Marie bebådelsedag upphörde att vara helgdag.

Andra lagutskottet, som i ett sammanhang behandlade propositionen och de i anledning därav väckta motionerna, hemställde i sitt över dem avgivna utlåtande (nr 27), att propositionen icke måtte bifallas och att motionen II: 365, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet sålunda hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen biföll propositionen.

1936 års semestersakkunniga meddelade i sitt betänkande med förslag till lag om semester (statens offentliga utredningar 1937: 49), att representanter för vissa arbetsgivarorganisationer vid överläggningar med de sakkunniga angående tillämpningen av den föreslagna semesterlagstiftningen inom olika näringsområden som ett önskemål uttalat, att vissa av de nuvarande helgdagarna borde avskaffas. De helgdagar, som man därvid främst haft i åtanke, vore trettondagen, Marie bebådelsedag, annandag påsk, Kristi himmelfärdsdag och annandag pingst. Det hade anförts, att en dylik reform i viss utsträckning skulle kompensera industrien för den ökade belastning, som den lagstadvade semestern om tolv arbetsdagar komme att innebära. De sakkunniga framhöllo för egen del, att en lagstiftning om avskaffande av vissa helgdagar naturligtvis förutsatte en särskild utredning, varvid hänsyn måste tagas till faktorer av religiös och psykologisk natur.

En av de sakkunniga, direktören Ivar O. Larson, anförde i ett särskilt, vid betänkandet fogat yttrande, att de nämnda helgdagarna numera utan tvivel icke hade samma kyrkliga betydelse som tidigare. Enligt hans mening torde man utan att behöva åsidosätta det religiösa intresset kunna fira det kyrkliga minne, som vore förbundet med dem, å intilliggande söndag. Helgdagarna vore också alla förlagda till det första halvåret, då det även efter en sådan indragning av helgdagar skulle kvarstå flera dylika. För skolbarn skulle man vid en indragning av helgdagar kunna erhålla ett sammanhängande sportlov av motsvarande antal dagar. Den lagstiftning, som erfordrades härför, måste givetvis föregås av en härå inriktad särskild utredning, som med det snaraste borde komma till stånd.

Ytterligare två av de sakkunniga gingo i särskilda uttalanden in på samma fråga. Av dem förklarade sig den ene, ombudsmannen Helge Rydberg, övertygad att en allmän folkmening funnes bakom kravet att bibehålla nämnda helgdagar, medan den andre, ledamoten av riksdagens första kammare, jägmästaren Gustaf Tamm, sade sig anse, att frågan om indragning av vissa helgdagar i främsta rummet måste betraktas som en kyrklig angelägenhet, vilken ej borde bedömas ur enbart krassa materialistiska synpunkter.

Förslag till lag om semester förelades 1938 års riksdag genom propositionen nr 286. I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet framhöll föredragande departementschefen, statsrådet Möller, att frågan om borttagande av vissa helgdagar för sin lösning krävde en längre tids utredning

med hänsynstagande till skilda faktorer och att ett sådant borttagande krävde medverkan av kyrkomötet. Skäl syntes icke förefinnas att låta en lagstiftning om semester avvakta lösandet av den nu berörda frågan.

I anledning av sistnämnda proposition väcktes en motion, II: 491, av herr De Geer i Lesjöfors, i vilken hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhölle, att skyndsamt utredning verkställdes i fråga om en kalenderreform i syfte att minska antalet av de nuvarande helgdagarna.

Andra lagutskottet uttalade i sitt utlåtande nr 58, att den i motionen behandlade frågan otvivelaktigt vore förtjänt av uppmärksamhet. Då det emellertid icke kunde anses vara lämpligt att i det förevarande sammanhanget upptaga frågan till närmare undersökning, ansåg utskottet skäl icke föreligga för riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i ämnet. Utskottet avstyrkte därför bifall till motionen.

Reservation anfördes av herrar Norman och Wistrand, vilka ansågo, att tanken på en kalenderreform icke borde utan vidare undanskjutas. Viktiga såväl sociala som produktionsintressen skulle enligt reservanternas mening därigenom kunna bliva tillgodosedda. Reservanterna tillstyrkte därför en allsidig utredning rörande detta spörsmål med beaktande av jämväl kyrkans och kyrkofolkets intressen och hemställde, att riksdagen, med bifall till motionen II: 491, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att skyndsamt utredning verkställdes i fråga om en kalenderreform i syfte att minska antalet av de nuvarande helgdagarna.

Riksdagen godkände efter sammanjämkning utskottets utlåtande.

Redogörelser för bestämmelser angående helgdagar och andra legala fridagar i vissa främmande länder hava lämnats i propositionen nr 93/1938 och i utskottets utlåtande nr 16/1934. Utskottet tillåter sig att hänvisa till dessa redogörelser.

I förevarande sammanhang må även erinras om de vid innevarande års riksdag väckta likalydande motionerna I: 230 av herr Egnell och herr John Gustavson samt II: 352 av herr Gustafsson i Lekåsa m. fl., i vilka hemställts om utredning syftande till att åtminstone de större helgdagarna måtte fredas för offentliga nöjes- och idrottstillställningar.

Utskottet. Såsom framgår av den här ovan lämnade redogörelsen har spörsmålet om en indragning av vissa helgdagar och eventuellt deras ersättande med andra ledighetsdagar sedan lång tid tillbaka vid åtskilliga tillfällen och senast år 1938 varit föremål för riksdagens prövning. Vid frågans behandling i äldre tid voro de religiösa synpunkterna utslagsgivande. På senare tid har en reform i förevarande hänseende stundom påyrkats i syfte att bereda särskilt den inom handel, industri och angränsande arbetsområden sysselsatta delen av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden.

I den nu föreliggande motionen har förslagsställaren med viss anknytning till sistnämnda synpunkt uttalat sig för en jämnare fördelning över året av de extra ledighetsdagarna. Såsom exempel på lämpliga fridagar har motionären nämnt första lördagen i var och en av månaderna augusti, september och oktober. I motionen har vidare hänvisats till de svårigheter, som kunna uppstå för vissa industrigrenar, särskilt järnindustrien och delar av den kemiska industrien, om någon av de nuvarande helgdagarna infaller på en tisdag eller fredag. Enligt vad motionären framhållit nödgas företagen i sådana fall ofta inställa driften även under den mellan helgdagen och söndagen liggande söckendagen.

Hänsyn till religiös uppfattning och gammal sed kräver givetvis, att varsamhet iakttages vid prövningen av förslag om avlysande av vissa kyrkliga helgdagar. Alltjämt torde den övervägande stämningen bland kyrkofolket i vårt land vara för ett bevarande av de nuvarande helgdagarna. Ett utbyte av några av dessa mot andra ledighetsdagar synes därför böra ifrågakomma endast om starka skäl kunna åberopas till stöd för en sådan åtgärd.

Enligt utskottets mening hava skälen för en flyttning av de åsyftade fridagarna till annan årstid efter genomförandet av semesterreformen till väsentlig grad förlorat i styrka. Ur vissa industriers synpunkt kan givetvis en ändrad förläggning av ifrågasvarande ledighetsdagar synas innebära en fördel. Därvid är dock att märka, att vissa av de s. k. lätthelgdagarna för närvarande stundom infalla på en söndag och att ett utbyte av dessa mot arbetsfria lördagar för dylika fall skulle medföra en minskning av antalet arbetsdagar. En flyttning av vissa ledighetsdagar till senare halvåret på sätt motionären ifrågasatt skulle vidare kunna vålla avbräck för jordbruket.

Med hänsyn till det anförda har utskottet icke funnit sådana skäl vara för handen, som böra föranleda riksdagen att i anledning av motionen göra någon framställning till Kungl. Maj:t eller eljest vidtaga någon åtgärd.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 februari 1939.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Tamm*, *Hagman**, *Löfvander*, *Västberg**, *Knut Petersson*, *Sten* och *Wistrand*;

från andra kammaren: herrar *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken, *Hallagård**, *Sandström*, *Hermansson* i Norrköping och *Barnekow*, fröken *Andersson* samt herr *Holm*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Norman*, *Hagman*, *Knut Petersson*, *Wistrand* och *Pettersson* i Hällbacken, vilka ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning om borttagande av ett antal helgdagar eller deras ersättande med andra ledighetsdagar.
